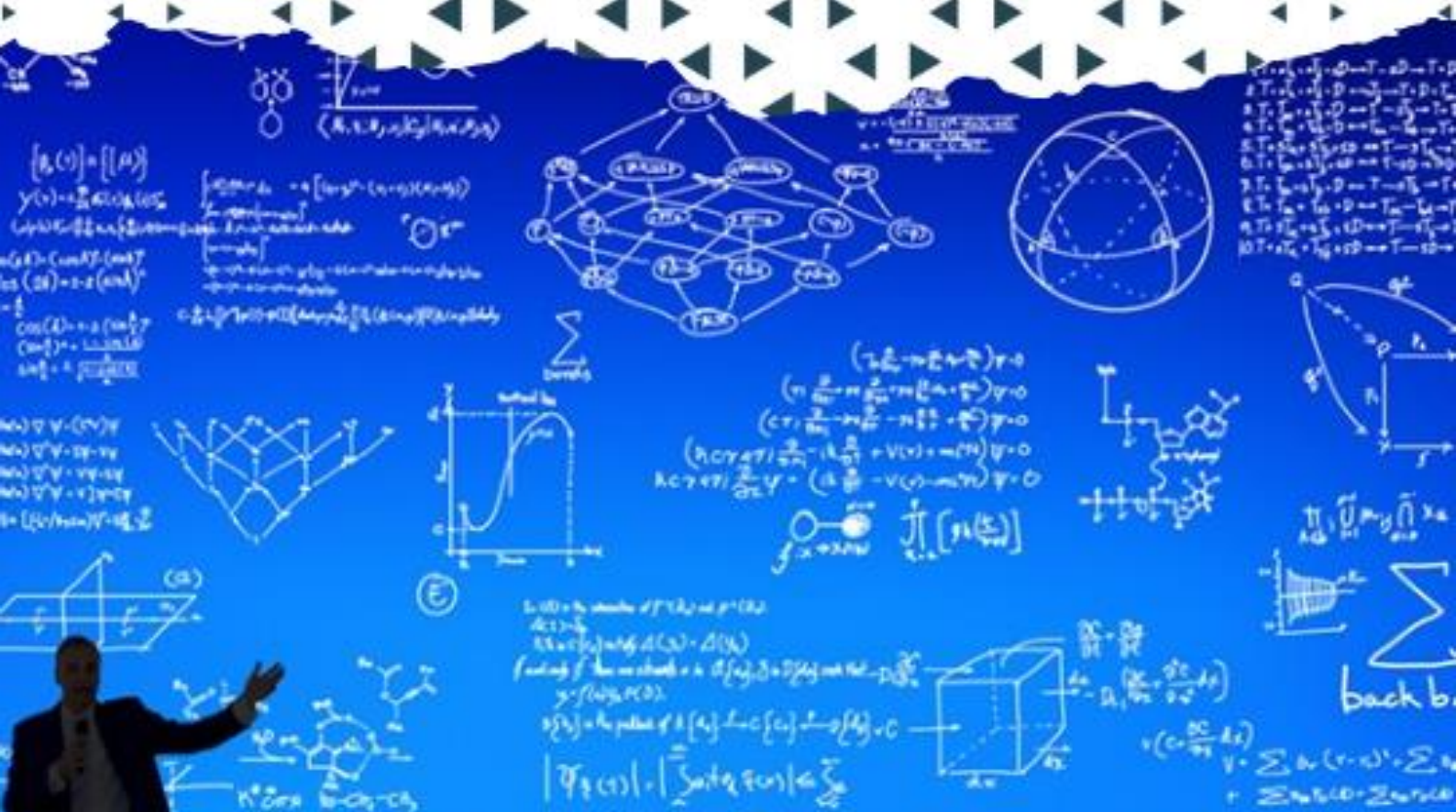

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar doi

zenodo

OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2025

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2025-YIL № 5-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Fazoviy tasavvur tushunchasining pedagogik va psixologik talqini**Qodirova Mubinoxon Zuxriddin qizi**

Farg'ona davlat universiteti 2-kurs magistranti

Kalit so'zlar: fazoviy tasavvur, psixologiya, pedagogika, kognitiv rivojlanish, tafakkur, idrok, o'qitish metodikasi**Annotatsiya:** Ushbu maqolada fazoviy tasavvur tushunchasining mazmun-mohiyati, uning psixologik va pedagogik talqinlari yoritiladi. Psixologik nuqtai nazardan fazoviy tasavvurning idrok, tafakkur va xotira jarayonlari bilan bog'liqligi, shuningdek shaxs rivojlanishidagi o'rni tahlil qilinadi. Pedagogik talqinda esa fazoviy tasavvurni ta'lim jarayonida shakllantirishning ahamiyati, uning o'quvchilarning ijodkorligi, fikrlash doirasi va amaliy faoliyatiga ta'siri asoslab beriladi. Maqolada fazoviy tasavvurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik shart-sharoitlar va metodik yondashuvlar ham ko'rib chiqiladi.**Keywords:** spatial imagination, psychology, pedagogy, cognitive development, thinking, perception, teaching methodology**Annotation:** This article examines the essence of the concept of spatial imagination and its psychological and pedagogical interpretations. From a psychological perspective, the relationship of spatial imagination with perception, thinking, and memory processes, as well as its role in personal development, is analyzed. From a pedagogical viewpoint, the importance of developing spatial imagination in the educational process and its impact on students' creativity, cognitive abilities, and practical skills are justified. The article also discusses effective pedagogical conditions and methodological approaches for enhancing spatial imagination.

Fazoviy tasavvur – shaxsning atrof-muhitdagi buyumlar, shakllar, ularning o'zaro joylashuvi, hajmi, masofasi va harakatdagi o'zgarishlarini ongida aks ettirishi, ular ustida fikran amallar bajarish qobiliyatidir. Ushbu tushuncha nafaqat matematika va texnika fanlari, balki kundalik hayotda qaror qabul qilish, muammoli vaziyatni tahlil etish, ijodkorlikni rivojlantirishda ham muhim o'rin tutadi. Shu bois fazoviy tasavvur masalasi pedagogika va psixologiya fanlarida alohida tadqiq etiladi.

Psixologiyada fazoviy tasavvur idrok, tafakkur va xotira jarayonlari bilan uzviy bog'liq bo'lgan murakkab kognitiv hodisa sifatida qaraladi. U asosan quyidagi jihatlar orqali ifodalanadi:

Perseptiv asos – inson fazoni avvalo sezgi va idrok orqali qabul qiladi. Ko'rish, harakat sezgilari, taktil hislar buyumlarning shakli, o'lchami va joylashuvini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Tasavvurlarni qayta ishlash – idrok qilingan fazoviy obrazlar ongda saqlanib, qayta tiklanadi, taqqoslanadi va o'zgartiriladi. Shuning uchun fazoviy tasavvur bevosita ko'rish bilan cheklanmaydi, balki fikriy operatsiyalarni ham talab qiladi.

Fikrda modellashtirish – psixologlar fazoviy tasavvurni modellashtirish qobiliyati bilan bog'laydi. Bu qobiliyat yordamida shaxs predmetni ko'rmasdan turib uning shaklini, burilishlarini, qismlarini tasavvur qila oladi, fikran aylantira oladi va natijani oldindan ko'ra oladi.

Individal farqlar – har bir insonning fazoviy tasavvur darajasi turlicha bo'ladi. Bu farqlar yosh, jins, tajriba, mashq va kasbiy faoliyat bilan bog'liq omillar orqali shakllanadi. Bolalarda fazoviy tasavvur bosqichma-bosqich rivojlanib, aqliy pishib yetilish jarayonida takomillashadi.

Pedagogik nuqtai nazardan fazoviy tasavvur – ta'lim jarayonida shakllantiriladigan, o'quvchiga bilim, ko'nikma va malakalarni ongli o'zlashtirishda yordam beradigan muhim kompetensiyadir. U ta'lim-tarbiya jarayonida quyidagi vazifalarni bajaradi:

Bilimlarni ongli tushunishga ko'maklashadi. Ayniqsa matematika, geometriya, chizmachilik, texnologiya va tabiiy fanlarni o'rganishda tushunchalarni aniq idrok etish, modellashtirish va amaliy qo'llash imkonini beradi.

Ijodkorlik va muammoli fikrlashni rivojlantiradi. Fazoviy tasavvur kuchli bo'lgan o'quvchi yangicha yechim topishga moyil bo'ladi, buyumlar va hodisalarning turli variantlarini ko'rib chiqadi.

Kasbiy yo'naltirishda muhim omil bo'ladi. Arxitektura, injiniring, dizayn, tibbiyot, informatika kabi ko'plab sohalar aynan fazoviy tafakkur rivojini talab qiladi.

Ta'lim samaradorligini oshiradi. O'qitish jarayonida tasviriy vositalar, maketlar, 3D modellar, chizmalar, grafiklar va texnologik vositalardan foydalanish fazoviy tasavvurni rivojlantirib, bilimlarni barqarorlashtiradi.

Fazoviy tasavvurni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Fazoviy tasavvurni samarali rivojlantirish uchun quyidagi pedagogik yondashuvlar muhim hisoblanadi:

- Ko'rgazmalilik prinsipiga amal qilish – real buyumlar, maketlar, rasmlar va virtual modellar asosida o'qitish;
- Faol o'qitish metodlari – muammoli vaziyatlar yaratish, ijodiy topshiriqlar, konstruktiv mashqlar, loyihaviy ishlarni tashkil etish;
- Bosqichma-bosqich rivojlantirish – oddiy shakllardan murakkab fazoviy konstruksiyalarga o'tish;
- Axborot texnologiyalaridan foydalanish – 3D dasturlar, virtual laboratoriyalar va interaktiv platformalar yordamida fazoviy fikrlashni mustahkamlash;
- Individual yondashuv – o'quvchilarning qobiliyat darajasidan kelib chiqib, differensial topshiriqlar berish.

Xulosa. Fazoviy tasavvur insonning aqliy rivojida, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda, kasbiy shakllanishda va ijodiy faoliyatda katta ahamiyatga ega bo'lgan psixologik-pedagogik kategoriya hisoblanadi. Psixologik talqinda u idrok, tafakkur va xotira bilan bog'liq murakkab kognitiv jarayon sifatida o'rganilsa, pedagogik nuqtai nazardan o'quvchilarning bilim,

ko'nikma va malakalarini rivojlantiruvchi muhim vosita sifatida qaraladi. Shu sababli ta'lim tizimida fazoviy tasavvurni rivojlantirish bo'yicha metodik yondashuvlarni takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy vazifa bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova V.M. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.
2. Abduqodirov A., To'raqulov H. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Yo'ldoshev J.G', Xasanov S. Pedagogik kompetensiya va ta'lim sifatini oshirish masalalari. – Toshkent, 2018.
4. G'anieva M. Psixologiyada tasavvur va tafakkur muammolari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi ilmiy-metodik portal — "Ta'limda fazoviy tafakkurni shakllantirish masalalari" maqolalari to'plami

